

MIRA MIHELIC, ZMERAJ NIKOLI. *Novela Zmeraj nikoli* (najnovejša knjižna objava Mire Miheličeve)* je na prvi pogled nekako v senci njenih večjih del, predvsem njene obširne tetralogije. Vendar se pri nadrobnejšem pretresu pokaže, da je ta prvi vtis bolj plod ambicij, ki jih je pisateljica imela pri pisanju te knjižice, kot pa posledica njenih literarnih odlik, njenega literarnega pomena. Nepretenciozna zgodba o srečki, ki zadene glavni dobiček in kroži od lastnika do lastnika, temelji na preprosti, a literarno hvaležni domislici o tem, kako je sreča neoprijemljiva, popolnoma abstraktna reč, nekakšno slepilo evforičnih ljudi, ki vidijo v vsakem pojavu, v vsakem najmanjšem dogodku samo nekakšen namig na nesluteno srečo, ne vidijo pa tega, kar spreminja iluzijo v vsakdanjo resničnost. Seveda pa pisateljica kljub temu, da si je glede sreče popolnoma na jasnem, vendarle s precejšnjo nostalgijo, ki se kaže predvsem v kontekstu, ugotavlja vsa ta trpka spoznanja; in ker izvira ta nostalgija iz prav nič sentimentalno obarvane človečnosti, ji seveda verjamemo, čeprav smo skupaj z Miro Miheličevom trdno prepričani, da je sreča, ki po nji hrepenijo vsi njeni junaki, zagotovo nedosegljiva in nikdar dosežena idealna podoba sveta. In zdi se, da je prav v tem glavna literarna vrednost te novele.

S to nostalgično noto je torej prepojena vsa zgodba, ki je drugače dokaj hudomušen in ljubezniv splet najrazličnejših človeških usod. Osebe, ki doživljajo te usode, so zajete seveda iz našega vsakdana, v fabulativnem panoptikumu so zbrani predstavniki vseh najrazličnejših družbenih slojev, ki jih poznamo v našem vsakodnevnem življenju, od postrežnice Rozi in njenega moža Mravlje, ki predstavljata najpreprostejše ljudi proletarskega rodu, prek parvenijevske bivše gosposke služkinje in zdaj »imenitne dame« Julke pa njenega dobrodušnega moža Bineta, prijetne stare vdove Bernardove in njenega sina pilota pa tje do Fedore Malgajeve, ostanka nekdanje meščanske družbe. Za tem dejstvom je gotovo skrit določen avtoričin namen, to, da bi vsaj v teh razsežnostih, kot jih dopušča »ljudsko« pisana knjiga, nakazala določena družbena protislovja v našem življenju. Seveda so ta protislovja zgolj nakazana; če pa bi jih hotela Miheličeva izčrpno zajeti, prikazati v vsej njihovi usodnosti in jih razčleniti temeljito do najmanjših potankosti, bi si bila morala zastaviti po vsej verjetnosti drugačen pisateljski namen (samo žal si ga po vojni ni zastavil še nihče od naših literarnih ustvarjalcev). Vendar ta prijem ni niti malo zgrešen, saj avtoričin osnovni namen, ki je o njem že bil govor, samo še obogati.

Vse te osebe pa so seveda povezane z osrednjo, s tisto, ki vso zgodbo v svojem spominu obnavlja in jo obenem seveda pripoveduje bravec, s Sonjo, likom, ki ga poznamo že iz prejšnjih del Mire Miheličeve (saj v mnogočem spominja na glavno junakinjo tetralogije Marino). Sonja je predstavljena precēj plastično, čeprav ne presega svoje predhodnice; in verjetno ne bi bila zgodba popolna, če ne bi tudi ona ob srečki doživela prigode z mladim pilotom, ki nekaj dni zatem umre v letalski nesreči. Vendar je ona tisti vozil v romanu, ki nekje veže med sabo v homogeno, strnjeno enoto vse vrvice novele, ki po tem formalnem prijemu spominja na marionetno lutko. In prav v formi, ki jo je iznašla Miheličeva, da bi s preprosto, nepretenciozno storijo anekdotične narave izpovedala kanček svojega temeljnega življenjskega spoznanja, se skriva druga odlika novele. Ne le da je ta forma po svoji fakturi izrazito moderna, da se (morebiti bolj inventivno kot v vseh dosedanjih avtoričinih tekstih) prepletata

* Mira Mihelič, Zmeraj nikoli, Prešernova družba 1965.

med sabo čas in prostor, ki sodita gotovo med najpoglavitnejše kategorije moderne proze, ta forma je organsko zraščena s pripovedjo in izpovedjo celotnega panoptikuma. In zelo organsko sta spojena v celoti tudi dva glavna elementa oziroma motiva pripovedi: Sonjina ljubezenska zgodba, ki je zasnovana s pravo mero in okusom, decentno in ne predimenzionirano, pa akcijski preobrati okrog srečke, polni pretanjšane hudomušnosti, včasih celo ironije; ljubezenski del novele je precéj (in upravičeno) lirično obarvan, peripetije zaradi srečke pa so tisto glavno gonilo, ki poganjajo zgodbo naprej, prek posamičnih lirično-nostalgičnih digresij do konca, ki pa je najšibkejše mesto v vsem besedilu: zdi se, ko da bi Miheličevi tukaj zmanjkalo pisateljske moči. da bi niti, ki jih je imenitno spletla, ustrezno tudi razpletla. Škoda!

Izpovedna novela Zmeraj nikoli seveda ne presega prejšnjih tekstov Mire Miheličeve, vsaj poglavitnih ne. Kajti tetralogija je vendarle pričevanje o nekem času, pa naj bo ta čas še tako za nami, obenem pa je izpopolnitev vrzeli, ki je dotlej bila v slovenski literaturi zelo velika: je v bistvu prvo obsežnejše delo na meščansko tematiko pri nas. Ugotovili pa smo že na začetku, da je bil avtoričin namen, ko je snovala pričujočo novelo, preprost, nepretenciozen. In morebiti je prav zategadelj končni vtis o delu precéj boljši, kot si je Mira Miheličeva sploh predstavljala. Kajti novela je kljub vsem svojim napakam (in te še zmerom odtehtajo vrline, med glavne pa štejemo poleg zanimive forme tudi izredno bogat, dognan in izbrušen jezik, sredstvo, ki ga Miheličeva med vsemi slovenskimi literarnimi ustvarjalci brez dvoma najbolj obvlada) prijetna obogatitev trenutne situacije v moderni slovenski prozi. Brali je ne bodo samo literarni sladokusci, kakor se to dogaja večini slovenskih proznih stvaritev, temveč (in morda še bolj) preprostejši ljudje, pa čeprav je to kar dobra literatura. In ta lastnost najnovejše knjige Mire Miheličeve je verjetno najpomembnejša; če bi imeli več take literature, bi gotovo ne bilo treba razpravljati toliko o vrednosti in nevrednosti zabavnega tiska ali plaže.

Borut Trekman

VENČESLAV WINKLER, ŠESTI MORA OSTATI. GADJE IZ ŠIŠKE. Ob prebiranju Winklerjevih mladinskih tekstov Šesti mora ostati in Gadje iz Šiške* se mi vzbujata predvsem dva pomisleka, ki verjetno odločata o vrednosti obeh povesti: nesodobnost teme in pripovedna šibkost, ki je blizu konvencionalnosti, in — če je že snov sodobna — nezadostno poduhovljenje le-te, se pravi bolj povrhnja reprodukcija kakor globinsko ali zares umetniško oživljanje.

Prva povest, Šesti mora ostati, zajema snov iz NOB; gre za kurirčka Boštjana, ki bi moral skupino partizanov obvestiti, da so v nevarnosti, toda na pot se je bil odpravil prepozno, pa so petorico Italijani ujeli, reši se le eden, »šesti«, ki ga na koncu Boštjan vendar pripelje na varno. — Že sam fabulativni lok je potemtakem dovolj preprost in ne kaže nič takega, kar bi morebiti pričevalo o posebnem prijemu snovi, ki se danes na prvi pogled zdi že povsem izčrpana. Tudi ves notranji splet človeških dejanj in karakterjev namreč ne presega nekih standardnih podob, ki jih tu ali tam ne bi bilo mogoče že srečati, osebe so tako rekoč že vnaprej determinirane, beli so domišljavi, neumni, ne

* Venčeslav Winkler, Šesti mora ostati, založba Borec 1965; Venčeslav Winkler, Gadje iz Šiške, Mladinska knjiga 1965.